Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
P. PIKAMÄE
представено на 3 декември 2020 година[1]

Дело C-739/19

VK
срещу
An Bord Pleanála,
в присъствието на
The General Council of the Bar of Ireland,
The Law Society of Ireland and the Attorney General

(Преюдициално запитване, отправено от Supreme Court (Върховен съд, Ирландия)

„Преюдициално запитване — Свободно предоставяне на услуги от адвокатите — Директива 77/249/ЕИО — Член 5 — Задължение на адвокат, установен в друга държава членка, представляващ клиент в съдебни производства пред националните юрисдикции, да си сътрудничи с местен адвокат — Възможност страна, представлявана от чуждестранен адвокат в производство по преюдициално запитване, да бъде представлявана от същия адвокат в по-нататъшното национално производство“

I. Въведение

1. Настоящото дело, отнасящо се до преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС, Supreme Court (Върховен съд, Ирландия) поставя на Съда четири преюдициални въпроса относно тълкуването на член 5 от Директива 77/249/ЕИО на Съвета от 22 март 1977 година относно улесняване на ефективното упражняване от адвокатите на свободата на предоставяне на услуги[2]. Запитването е отправено в рамките на спор между VK, жалбоподател в главното производство, и An Bord Pleanála (орган, който разглежда жалби във връзка с устройство на територията) във връзка с изискването чуждестранният адвокат на този жалбоподател да работи съвместно с адвокат, вписан в ирландска адвокатска колегия, за да представлява посочения жалбоподател пред запитващата юрисдикция.

2. Член 5 от Директива 77/249 не уточнява какво точно предполага предвиденото в тази разпоредба изискване за сътрудничество по отношение на предоставящ услуги адвокат, установен в друга държава членка, като по този начин оставя на държавите членки известна свобода на преценка при транспонирането. Настоящото дело дава възможност на Съда да уточни обхвата на тази свобода на преценка, и по-специално да определи обстоятелствата, които обосновават налагането на такова задължение. Трябва да се обърне специално внимание

1 Език на оригиналния текст: френски.

2 (ОВ L 78, 1977 г., стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 46).

на въпроса как да се съчетае закрепеното в член 56, първа алинея ДФЕС свободно предоставяне на услуги с други законни интереси — като необходимостта да се гарантира защитата на правните субекти, ползващи правни услуги, и да се осигури доброто правораздаване — които тази разпоредба има за цел да защити.

II. Правна уредба

A. Правото на Съюза

3. Член 1 от Директива 77/249 гласи:

„1. Настоящата директива се прилага в рамките на предвидените от нея граници и условия за адвокатската дейност, упражнявана под формата на предоставяне на услуги.

[…]

2. „Адвокат“ е всяко лице, което има професионална квалификация да упражнява професията си под някое от следните звания:

[…]

Федерална република Германия: Rechtsanwalt,

[…]“.

4. Член 5 от Директива 77/249 предвижда:

„С оглед упражняването на дейностите, свързани с представителство на клиент в съдебно производство, всяка държава членка може да изисква от посочените в член 1 адвокати:

– да бъдат представени пред председателя на съда и при необходимост пред председателя на съответната адвокатура в приемащата държава членка в съответствие с местните правила или обичаи;

– да работят съвместно с адвокат, който упражнява професията пред съответния съд и при необходимост ще носи отговорност пред този орган, или с „avoué“ или „procuratore“, които упражняват професията пред този орган“.

Б. Ирландското право

5. Член 2, параграф 1 от European Communities (Freedom to Provide Services) (Lawyers) Regulation 1979 (Наредба от 1979 г. за свободното предоставяне на услуги в Европейските общности (Адвокати), наричана по-нататък „Наредбата от 1979 г.“), с която се транспонират разпоредбите на Директива 77/249 в ирландското право, определя „гостуващия адвокат“ („visiting lawyer“), който има право да практикува пред съдилищата на друга държава членка, като препраща към списъка по член 1, параграф 2 от Директива 77/249.

6. Член 6 от Наредбата от 1979 г. гласи:

„Когато гостуващ адвокат извършва на територията на държавата дейности, свързани с представителство на клиент в съдебно производство, той трябва да работи съвместно с адвокат, който има право да упражнява професията пред съответния съд и при необходимост ще носи отговорност пред този съд“.

III. Фактите в основата на спора, главното производство и преюдициалните въпроси

7. VK, жалбоподател в главното производство, е страна в производство по обжалване пред Supreme Court (Върховен съд) относно възлагането на разноските по съдебно производство, образувано срещу издаването на разрешение за строеж на екарисаж за обезвреждане на трупове на животни в близост до фермата му.

8. Настоящото преюдициално запитване се отнася до спор, по който Supreme Court (Върховен съд) вече е отправил преюдициално запитване, по което е постановено решение от 17 октомври 2018 г., Klohn (C-167/17, EU:C:2018:833).

9. VK е решил да се представлява сам пред Supreme Court (Върховен съд).

10. Пред Съда на Европейския съюз той е бил представляван от г-жа O, германски адвокат, установена в Германия (Rechtsanwältin).

11. След постановяването на решение от 17 октомври 2018 г., Klohn (C-167/17, EU:C:2018:833), делото е върнато на Supreme Court (Върховен съд), който да се произнесе по жалбата на VK в светлината на даденото в решението на Съда тълкуване на съответните разпоредби на правото на Съюза.

12. Именно в този контекст VK решава да възложи на г-жа O, адвокат, която не е редовно оправомощена да практикува в Ирландия, да представлява интересите му пред Supreme Court (Върховен съд).

13. Запитващата юрисдикция иска да се установи дали е съвместим с правото на Съюза член 6 от Наредбата от 1979 г., който задължава „чуждестранния“ адвокат, който предоставя услугата, да работи съвместно с местен адвокат в производство, в което една от страните има право да се представлява сама.

14. Тя поставя по-специално въпроса за начина, по който трябва да се тълкува решение от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988:98), в което Съдът е разгледал правото на държава членка да изисква гостуващ адвокат да работи съвместно с местен адвокат. Тази юрисдикция иска да се установи по същество дали посоченото решение води до обезсилване на задължението да се работи съвместно, в случай че съгласно националното законодателство страната, която гостуващият адвокат иска да представлява, има право да се представлява сама.

15. В това отношение запитващата юрисдикция посочва, че задължението да се работи „съвместно“ е ограничено. Не било задължително местният адвокат да е упълномощеният от страната адвокат или адвокатът, който представя делото пред съда. Следвало да се даде възможност на двамата адвокати, а именно гостуващият адвокат и адвокатът, който упражнява професията съгласно ирландското право, сами да определят каква точно роля да изпълнява всеки от тях. Ролята на адвоката, който упражнява професията съгласно ирландското право, била по-скоро да подпомага гостуващия адвокат, когато доброто представителство на клиента и правилното изпълнение на задълженията към сезирания съд изискват знания или съвети, които

могат да се окажат необходими именно поради евентуално ограничените познания на гостуващия адвокат за потенциално съществени аспекти от правото, практиката и производството, и дори професионалната етика на национално равнище. Следователно обхватът на това сътрудничество зависел в значителна степен от конкретните обстоятелства по случая, като се има предвид, че съществува реален риск гостуващ адвокат по невнимание да не изпълни задълженията си към своя клиент или към сезирания съд, ако поне не е посочил адвокат, упражняващ професията съгласно ирландското право, който да го подпомага в тези области.

16. Накрая, запитващата юрисдикция посочва, че едно от професионалните етични задължения на всеки адвокат, който представлява страна по делото пред ирландските съдилища, е да прави проучвания във всички релевантни области на правото и да насочва вниманието на сезирания съд към всеки правен или свързан със законодателството или със съдебната практика елемент, който може да окаже влияние върху правилното протичане на производството. Това задължение било налице дори когато въпросният елемент не подкрепя защитаваната от този адвокат позиция. Това задължение било характерно за производствата в страните от англосаксонската правна система, в които основната част от проучванията, които са необходими на съда, за да се произнесе правилно по правни въпроси, се извършва по-скоро от страните, отколкото от самия съд. Очевидно това не е така в случаите, когато страните се представляват сами. В тези случаи съдилищата трябва да направят всичко възможно, за да разгледат правните въпроси без съдействието на адвоката на едната или другата страна или и на двете страни.

17. При тези обстоятелства Supreme Court (Върховен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1. Недопустимо ли е държава членка да упражни предвидената в член 5 от Директива 77/249 […] възможност да задължи адвокат, който представлява клиент пред съд, „да работи съвместно с адвокат, който упражнява професията пред съответния съд“ във всички случаи, в които страната, която гостуващият адвокат желае да представлява в такова производство, има право да се представлява сама?

2. При отрицателен отговор на първия въпрос, въз основа на какви фактори националната юрисдикция следва да прецени дали е допустимо да се наложи задължението да се работи „съвместно“?

3. По-специално, представлява ли налагането на ограничено задължение да се работи „съвместно“, както е описано […] в [акта за преюдициално запитване], пропорционална намеса в свободата на предоставяне на адвокатски услуги, която може да бъде обоснована с оглед на обществения интерес, в който се включват както необходимостта да се защитят потребителите на правни услуги, така и необходимостта да се гарантира добро правораздаване?

4. При утвърдителен отговор на третия въпрос, важи ли това съждение при всички обстоятелства, и ако не, какви фактори следва да вземе предвид една национална юрисдикция, за да определи дали такова задължение може да се наложи в даден конкретен случай?“.

IV. Производството пред Съда

18. Актът за преюдициално запитване от 4 октомври 2019 г. постъпва в секретариата на Съда на 8 октомври 2019 г.

19. VK, General Council of the Bar of Ireland, Law Society of Ireland, ирландското и испанското правителство, както и Европейската комисия представят писмени становища в срока, предвиден в член 23 от Статута на Съда на Европейския съюз.

20. С процесуално-организационно действие от 14 юли 2020 г. Съдът поставя на ирландското правителство въпроси, на които то трябва да отговори писмено. Писмените становища по въпросите, предмет на посоченото процесуално-организационно действие, са представени в определения срок.

21. В съдебното заседание от 23 септември 2020 г. становища представят процесуалните представители на VK, General Council of the Bar of Ireland, Law Society of Ireland, ирландското и испанското правителство и Комисията.

V. Правен анализ

A. Предварителни бележки

22. Единният пазар на Съюза е крайъгълен камък на европейската интеграция и двигател на растежа и заетостта, който предвижда по-специално свободното предоставяне на услуги, закрепено в член 56, първа алинея ДФЕС. Ето защо предоставянето от адвокатите на правни услуги — и по-специално предоставянето на правни съвети, както и процесуалното представителство пред съдебните органи — което е в основата на настоящото дело[3], спада към гарантираните в Договорите основни свободи.

23. Предоставянето на правни услуги се характеризира с особености, които са неразривно свързани с различните традиции на държавите членки. Всъщност упражняването на адвокатската професия изисква по принцип отлично познаване на всички правила, които произтичат от посочените традиции. Поради своята дълга и сложна история обаче Европа обединява многобройни традиции, които могат да се припишат на многообразието на правни култури, всяка от които има свои собствени особености[4]. Всъщност въпреки различните културни обмени между европейските нации[5] и сближаването на законодателствата, насърчавано в процеса на интеграция, правните и съдебните системи на държавите членки остават дълбоко свързани със съответните традиции, което се проявява на институционално, но също така на правно и етично равнище. Колкото и важно да е съхраняването на такова многообразие от правни традиции, няма никакво съмнение, че то може да породи пречки пред упражняването на адвокатската професия. Адвокатът като цяло ще бъде принуден да се запознае с правилата, действащи в друга държава членка, преди да може да предоставя услуги в нея, което предполага известно усилие за приспособяване.

24. С цел да се позволи във възможно най-голяма степен трансграничното предоставяне на правни услуги и да се преодолеят пречките, произтичащи от различията между националните правни системи, законодателят на Съюза е приел редица актове на вторичното право, в това число и Директива 77/249 относно улесняване на ефективното упражняване от адвокатите на

3 Следва да се уточни кои са разглежданите в настоящото дело услуги, тъй като адвокатските дейности могат да включват широк набор от задачи. Както посочва генералният адвокат Léger в заключението си по дело Wouters и др. (C-309/99, EU:C:2001:390, т. 50), адвокатските дейности обичайно са концентрирани около две основни функции: от една страна, предоставянето на правни съвети (което включва консултирането, договарянето и изготвянето на някои актове), и от друга страна, представителството на клиента пред съдебните и извънсъдебните органи.

4 Вж. в това отношение, *Visegrády*, A. Legal Cultures in the European Union. — Acta Juridica Hungarica, vol. 42, No. 3—4 (2001), p. 203, който прави най-общо разграничение между романското, германското и скандинавското правно семейство и правното семейство на common law.

5 През XVIII век женевският писател, философ и музикант Жан-Жак Русо е написал: „днес вече няма французи, германци, испанци, дори англичани, каквото и да се говори, има само европейци“.

свободата на предоставяне на услуги. Тази директива предвижда взаимното и автоматично признаване на професионалните звания на адвокатите, придобили квалификация в техните държави членки, както и възможността за извършване на тази дейност в други държави членки при определени условия. Условията, които държавите членки могат да наложат по силата на член 5 от тази директива, включват задължението гостуващият адвокат „да [работи] съвместно с адвокат, който упражнява професията пред съответния съд и при необходимост ще носи отговорност пред този орган“.

25. Настоящото дело предоставя на Съда възможност да уточни обхвата на свободата на преценка, с която разполагат държавите членки по отношение на правилата за прилагане на това условие. Трябва да се обърне специално внимание на въпроса как да се съчетае свободното предоставяне на услуги с други законни и признати интереси в тази област като необходимостта да се гарантира защитата на правния субект, който използва тези услуги, както и да се осигури доброто правораздаване, които това условие има за цел да защити.

26. От тази гледна точка задължението да се работи съвместно с адвокат, който упражнява професията пред сезирания съд, което има за цел да се гарантира спазването на приложимите правила, би могло да се окаже прекалено ограничително с оглед на преследваните цели. Не трябва да се забравя, че това условие в крайна сметка означава, че правният субект трябва да понесе разходите за едновременното използване на услугите на двама адвокати, което може да го възпре да защитава правата си. Член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз обаче защитава правото на всяко лице да бъде съветвано, защитавано и представлявано пред съд. Това право гарантира ефективен достъп до правосъдие, което е основен елемент на правовата държава[6]. Целта на тези предварителни бележки е да се очертаят последиците от отговорите на Съда на поставените от запитващата юрисдикция преюдициални въпроси.

Б. По първия, втория и третия преюдициален въпрос

27. С първите три въпроса, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали правото на адвокат да представлява страна в друга държава членка, основано на Директива 77/249, може се обвърже със задължението, наложено на този адвокат от тази държава членка, да работи съвместно с местен адвокат, когато страната, която адвокатът желае да представлява пред съда, има право да се представлява сама пред сезираната юрисдикция, и при утвърдителен отговор — по какъв начин може да бъде формулирано това задължение.

1. Задължението да се работи съвместно с местен адвокат само по себе си е ограничение на свободното предоставяне на правни услуги

28. Директива 77/249 е приета на основание член 59 ЕИО, понастоящем член 56 ДФЕС. Както вече посочих в предварителните бележки, Директива 77/249 прилага свободното предоставяне на услуги, доколкото с нея се цели да се улесни ефективното упражняване на тази свобода от адвокатите. От постоянната практика на Съда следва, че член 56 ДФЕС изисква премахването по отношение на установените в друга държава членка доставчици на услуги не само на всяка дискриминация, основана на тяхното гражданство или на обстоятелството, че са установени в

6 Вж. в този смисъл заключението на генералния адвокат Cruz Villalón по дело Samba Diouf (C-69/10, EU:C:2011:102, т. 37 и 39), и решение от 22 декември 2010 г., DEB (C-279/09, EU:C:2010:811, т. 31 и 59). Що се отнася по-конкретно до ролята на адвоката, член 1.1. от Хартата на основните принципи на юридическата професия в Европа и Кодекс за поведение на европейските адвокати, Съвет на адвокатските колегии и юридическите дружества в Европейския съюз (CCBE), 2019, гласи, че „[в] общество, основано на зачитането на правосъдието, адвокатът има значима роля. Неговата мисия не се изчерпва с точното изпълнение на пълномощно в рамките на закона. Адвокатът трябва да гарантира зачитането на върховенството на закона и интересите на лицата, чиито права и свободи защитава. Дълг на адвоката е не само да защитава интересите на своя клиент, но и да бъде негов съветник. Зачитането на мисията на адвоката е от основно значение за правовата държава и демократичното общество“.

държава членка, различна от тази, в която трябва да се извършват услугите, но и на всяко ограничение, дори то да се прилага, без да се прави разлика между национални доставчици и доставчици от други държави членки, когато това ограничение може да доведе до забрана, затрудняване или по-слаба привлекателност на дейността на доставчик, установен в друга държава членка, в която той законно предлага сходни услуги[7].

29. В този контекст според мен е уместно да се посочи, че всяко задължение да се работи „съвместно“ с местен адвокат само по себе си е ограничение на свободното предоставяне на услуги от адвокатите по смисъла на цитираната по-горе съдебна практика, тъй като то изисква правният субект, който иска да използва установен в друга държава членка доставчик на услуги, да понесе допълнителни разходи за едновременното упълномощаване на местен адвокат. Това обстоятелство може да има възпиращ ефект върху правния субект, особено при случаи с трансграничен елемент, които често изискват прилагането на правото на Съюза и законите на различни правни системи. Не само правният субект ще бъде възпрепятстван да използва услугите на „чуждестранен“ адвокат, но и последният също ще бъде засегнат, тъй като няма да може да предоставя услугите си в държава членка, различна от неговата държава членка по произход. Що се отнася по-конкретно до положението на адвоката, установен в друга държава членка, следва да се отбележи, че противно на предвиденото в член 57 ДФЕС, той не е в състояние да извършва временно дейността си в държавата членка на предоставяне на услугата при същите условия, каквито тази държава прилага спрямо своите собствени граждани.

30. Следва обаче да се припомни, че свободното предоставяне на услуги, което е един от основните принципи, залегнали в Договорите, може да бъде ограничавано само от правила, които са *обосновани* с императивни съображения от общ интерес, могат да гарантират постигането на преследваната цел и са *пропорционални* с оглед на тази цел[8]. Фактът, че законодателят на Съюза е предоставил на държавите членки възможността да въведат такова ограничение по силата на член 5 от Директива 77/249, не означава, че те разполагат с неограничена свобода на преценка при прилагането на тази възможност. Напротив, такова ограничение трябва да съответства на посочените изисквания, както Съдът припомня в решението, постановено по дело Комисия/Германия[9], което е от особено значение за анализа на настоящия случай.

31. Делото Комисия/Германия е имало за предмет предявен от Комисията иск за установяване на неизпълнение на задължения, в рамките на който Съдът е трябвало да разгледа подробно съвместимостта с членове 59 ЕИО и 60 ЕИО и с Директива 77/249 на германска правна уредба, която е задължавала установените в друга държава членка адвокати, предоставящи услуги, свързани с представителството на клиент в съдебно производство, да работят само съвместно с германски адвокат. В решението си Съдът е стигнал до заключението, че Федерална република Германия не е изпълнила задълженията си по тези разпоредби. В това решение проверката на Съда е съсредоточена върху анализа на обосноваността и на пропорционалността на въведеното от германското законодателство ограничение. Доколкото вторичното право, тълкувано в светлината на първичното право, е отправен критерий за установяване на съответствието на разглежданото ирландско законодателство с правото на Съюза, предлагам да се следва установената структура на анализ, посочена в предходната точка.

7 Решения от 26 февруари 2020 г., Stanleyparma и Stanleybet Malta (C-788/18, EU:C:2020:110, т. 17), от 10 март 2016 г., Safe Interenvíos (C-235/14, EU:C:2016:154, т. 98), от 12 септември 2013 г., Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, т. 44), от 18 март 2014 г., International Jet Management (C-628/11, EU:C:2014:171, т. 57), и от 19 декември 2012 г., Комисия/Белгия (C-577/10, EU:C:2012:814, т. 38).

8 Решение от 19 септември 2017 г., Комисия/ Ирландия (Регистрационен данък) (C-552/15, EU:C:2017:698, т. 74).

9 Решение от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988: 98, т. 12 и 13).

32. Важно е да се подчертае, че независимо от сходствата, настоящото дело се различава от дело Комисия/Германия от процесуална гледна точка. Всъщност правилата, уреждащи иска за установяване на неизпълнение на задължения, предявен на основание член 258 ДФЕС, и по-специално правомощията на Съда, не се прилагат. С преюдициалното си запитване, отправено съгласно член 267 ДФЕС, запитващата юрисдикция иска тълкуване на правото на Съюза с цел прилагането му към спора, с който е сезирана. Следователно Съдът може да се произнесе само косвено по съответствието на ирландското законодателство с правото на Съюза, като се ограничи да предостави на запитващата юрисдикция необходимите насоки за тълкуване, които да ѝ позволят самата тя да се произнесе по този въпрос [10].

33. За да се даде точен отговор на преюдициалните въпроси, най-напред трябва да се определи точното съдържание на разглежданото ирландско законодателство, като същевременно се вземе предвид неговото тълкуване от страна на националните юрисдикции. Както е отбелязал Съдът в решение Комисия/Германия, Директива 77/249 не пояснява изразите „работят съвместно“ и „отговорност пред този орган“ [11], като по този начин оставя на държавите членки известна свобода на преценка по отношение на транспонирането. От акта за преюдициално запитване е видно, че ирландското законодателство по същество възпроизвежда текста на член 5 от Директива 77/249. Според информацията, предоставена от запитващата юрисдикция, която, изглежда, се позовава на своите „практически указания“, които посочват подробни процесуални изисквания за упражняване на предвидените в Директива 77/249 права, разпоредбата, която налага това задължение, а именно член 6 от Наредбата от 1979 г. „се придържа към текста на член 5 от Директива 77/249“.

34. Изглежда обаче, че като цяло тази разпоредба се прилага гъвкаво. Съгласно информацията на запитващата юрисдикция ирландското законодателство „предвижда минималното задължение за достъп до адвокат, който упражнява професията съгласно ирландското право и който при необходимост оказва съдействие във връзка с националното право, националната практика, дори във връзка с производството или професионалната етика“. Освен това запитващата юрисдикция изтъква, че „обхватът на задължението, което е съществувало в германското право към датата на постановяване на решението на Съда по дело 427/85, Комисия/Германия, е бил значително по-широк от този, който би бил предвиден в ирландското право, ако Ирландия имаше право да наложи задължението да се работи съвместно“. Именно въз основа на тази информация следва да се разгледа въпросното ирландско законодателство с оглед на член 56 ДФЕС и Директива 77/249.

35. Независимо от това в каква степен предвиденото в ирландското законодателство задължение да се работи съвместно засяга свободното предоставяне на услуги, безспорно е, че това условие само по себе си е ограничение на свободното предоставяне на услуги поради изложените в това заключение причини [12]. Основният въпрос в настоящия случай е да се установи дали има императивни съображения от общ интерес, които да обосновават такова ограничение, и ако има, дали това ограничение е пропорционално с оглед на преследваните от националния законодател цели. Степента на засягане на свободното предоставяне на услуги може да има важна роля при анализа на пропорционалността и трябва да бъде определена в зависимост от правилата за съвместна работа, предвидени от ирландското законодателство.

10 Решения от 15 декември 1993 г., Hünermund и др. (C-292/92, EU:C:1993:932, т. 8), от 31 декември 2008 г., Centro Europa 7 (C-380/05, EU:C:2008:59, т. 50), и от 26 януари 2010 г., Transportes Urbanos y Servicios Generales (C-118/08, EU:C:2010:39, т. 23).

11 Решение от 25 февруари 1988 г. (427/85, EU:C:1988: 98, т. 22).

12 Вж. точка 29 от настоящото заключение.

2. Доброто правораздаване и защитата на правния субект са императивни съображения от общ интерес

36. Що се отнася до императивните съображения от общ интерес, които могат да обосноват такова ограничение, от акта за преюдициално запитване е видно, че ирландското законодателство има за цел да защити два интереса, а именно доброто правораздаване и защитата на правния субект като потребител. След това следва да се установи дали тези цели са признати за императивни съображения от общ интерес в правния ред на Съюза.

37. В това отношение отбелязвам най-напред, че в точка 23 от решение Комисия/Германия Съдът е посочил, че „макар [Директива 77/249] да позволява националните законодателства да изискват от гостуващ адвокат да работи съвместно с [местен] адвокат, тя цели да даде на първия възможността да изпълнява задачите, възложени му от неговия клиент, *при спазване на доброто правораздаване*“ [13]. Освен това Съдът е посочил, че „[о]т тази гледна точка наложеното му задължение да работи съвместно с [местен] адвокат има за цел да му предостави необходимото съдействие, за да може да работи в съдебна система, различна от тази, с която е запознат, и да *гарантира на сезирания съд, че на гостуващият адвокат действително се оказва такова съдействие, поради което той е в състояние да спазва напълно приложимите процесуални и етични правила*“.

38. Тълкувам този откъс от това решение, в който Съдът обяснява законодателната цел на член 5 от Директива 77/249, като изрично признание, че доброто правораздаване е императивно съображение от общ интерес, което по принцип може да обоснове налагането на гостуващ адвокат на задължение да работи съвместно с местен адвокат.

39. Колкото до защитата на правния субект като потребител, държа да отбележа, че този интерес в известен смисъл съвпада с интереса, свързан с доброто правораздаване, с оглед на факта, че защитата и ефективното представителство на клиента пред националните юрисдикции в голяма степен също зависят от добрата професионална подготовка на упълномощения адвокат. Адвокат, който познава задълбочено правото и приложимите правила на професионалната етика, несъмнено ще бъде в състояние да отговори на изискванията както на съдебната система, така и на получателите на правни услуги [14]. Тези интереси са неразривно свързани и в известен смисъл са двете страни на една и съща монета, както сочат различни дела, по които Съдът се е произнесъл и които се отнасят до условията, уреждащи предоставянето на правни услуги в държавите членки. В посочените дела двата интереса са изтъкнати едновременно като императивни съображения от общ интерес, които могат да обосноват ограничението на тази основна свобода и които са утвърдени от Съда.

40. Първо, следва да се обърне внимание на съединените дела, по които е постановено решение Cipolla и др. [15], в които Съдът е установил, че „защитата, от една страна, на потребителите, по-специално на получателите на правни услуги, предоставяни от участващите в правораздаването професии, и от друга страна, на доброто правораздаване, са сред целите, които могат да се считат за императивни съображения от общ интерес, които могат да обосноват ограничаване на свободното предоставяне на услуги“. След това държа да припомня, че в делото, по което е постановено решение Reisebüro Broede [16], Съдът е отбелязал, че „прилагането на професионални правила по отношение на адвокатите, по-специално правилата, свързани с организацията, професионалната квалификация, професионалната етика, контрола и

13 Решение от 25 февруари 1988 г. (427/85, EU:C:1988/98). Курсивът е мой.

14 В своето заключение по дело Lahorgue (C-99/16, EU:C:2017:107, т. 56) генералният адвокат Wathelet посочва, че съществува обща концепция за ролята на адвоката в правния ред на Съюза: той е сътрудник на правосъдието, призван да предоставя напълно независимо и с оглед висшия интерес на правосъдието правната помощ, от която клиентът има нужда. Компенсация за тази защита е професионалната дисциплина, наложена и контролирана в общ интерес.

15 Решение от 5 декември 2006 г. (C-94/04 и C-202/04, EU:C:2006:758, т. 64).

16 Решение от 12 декември 1996 г. (C-3/95, EU:C:1996:487, т. 38).

отговорността, предоставя на крайните потребители на правни услуги необходимата гаранция за почтеност и опит и за добро правораздаване“. В по-скорошно дело, по което е постановено решение Lahorge [17], Съдът е констатирал, че „[з]ащитата страните в производствата като крайни потребители на правните услуги и доброто правораздаване са свързани по-специално с изисквания за контрол по отношение на лицата, предоставящи такива услуги“. Настоящото дело не се отличава с никаква особеност, която да позволи да се стигне до различен извод. Следователно произтичащите от тази съдебна практика принципи следва да се прилагат към настоящия случай.

41. От това следва, че доброто правораздаване и защитата на правния субект като потребител са императивни съображения от общ интерес в правния ред на Съюза, които могат да обосноват налагането на гостуващия адвокат на задължението да работи съвместно с местен адвокат.

3. Анализ на предвидените от ирландското законодателство условия по отношение на задължението да се работи съвместно с оглед на изтъкнатите интереси

42. Следва да се отговори на въпроса дали задължението да се работи съвместно с местен адвокат действително е обосновано с оглед на изтъкнатите интереси въз основа на анализ на предвидените от ирландското законодателство условия в светлината на определени обективни критерии. Както вече беше посочено, Директива 77/249 не уточнява понятието „да се работи съвместно“, като по този начин оставя на държавите членки известна свобода на преценка по отношение на транспонирането, в случай че решат да упражнят предоставената им от член 5 от Директива 77/249 възможност. Следователно на теория са възможни различни условия на съвместна работа с местен адвокат, някои от които могат да са по-ограничителни за предоставянето на услуги от други.

43. Като се има предвид това обстоятелство, разглеждането на тези условия в светлината на обективни критерии е необходимо, за да не се допусне евентуално непреодолими пречки да превърнат упражняването на тази основна свобода във фикция. Сред обективните критерии, признати в практиката на Съда, които считам за релевантни в настоящия случай, са изискванията за *съгласуваност* и *пропорционалност*, които следва да се приложат по-нататък [18]. Съгласно постоянната съдебна практика национално законодателство е в състояние да гарантира осъществяването на изтъкнатата цел само ако действително отговаря на грижата за съгласуваното и систематичното ѝ постигане [19]. Съгласно принципа на пропорционалност ограниченията на основните свободи не могат да надхвърлят необходимото за постигането на преследваната цел [20]. По-нататък ще разгледам някои аспекти на условията, предвидени от ирландското законодателство, които според мен пораждат съмнение, що се отнася до съответствието им с правото на Съюза.

17 Решение от 18 май 2017 г. (C-99/16, EU:C:2017:391, т. 35).

18 Доколкото, първо, съображенията на запитващата юрисдикция и на заинтересованите страни се отнасят изключително до изискванията за *съгласуваност* и *пропорционалност*, и второ, никой не оспорва *възможността* ирландското законодателство да постигне посочените в точка 36 от настоящото заключение цели, ще се съсредоточа върху анализа на тези два критерия.

19 Решения от 19 юли 2012 г., Garkalns (C-470/11, EU:C:2012:505, т. 37), от 30 април 2014 г.4, Pfleger и др. (C-390/12, EU:C:2014:281, т. 43), 12 юни 2014 г., Digibet и Albers (C-156/13, EU:C:2014:1756, т. 26), и от 14 ноември 2018 г., Memoria и Dall'Antonia (C-342/17, EU:C:2018:906, т. 52).

20 Решения от 6 ноември 2003 г., Gambelli и др. (C-243/01, EU:C:2003:597), от 27 октомври 2005 г., Комисия/Испания (C-158/03, непубликувано, EU:C:2005:642, т. 48), и от 19 декември 2018 г., Stanley International Betting и Stanleybet Malta (C-375/17, EU:C:2018:1026, т. 76).

а) Несъгласуваност на изискването да се работи съвместно с местен адвокат въпреки възможността на правния субект да се представлява сам

44. Задължението да се работи съвместно с местен адвокат въпреки възможността правният субект да се представлява сам е един от най-забележителните аспекти на разглежданото законодателство. От акта за преюдициално запитване е видно, че тази възможност произтича от основно право за достъп до съдилищата, и по-специално до върховните съдилища, гарантирано от ирландското конституционно право. Физическите лица, за разлика от юридическите, могат да действат като страна, „представляваща се сама“ във всички производства, но във всички останали случаи, в които страна трябва (в случай на дружество) или иска (в случай на физическо лице) да бъде представлявана, тя трябва да упълномощи адвокат, който е редовно оправомощен да упражнява професията в Ирландия.

45. В това отношение трябва да се констатира, че ирландското законодателство в голяма степен е сходно с германското, което Съдът е разгледал в делото, по което е постановено решение Комисия/Германия, доколкото в някои случаи националният правен ред е позволявал на правния субект да се представлява сам пред юрисдикциите на тази държава членка [21]. Друго сходство, което считам, че е подходящо да се посочи в настоящия контекст, е фактът, че германското законодателство е предвиждало без изключение задължението за упълномощаване на местен адвокат, в случай че правният субект се откаже от правото си да се защитава сам в съдебното производство и избере услугите на адвокат, установен в друга държава членка.

46. Съдът е счел, че при тези обстоятелства никакво съображение от общ интерес не може да обоснове задължението, наложено на адвокат, вписан в адвокатската колегия на друга държава членка и предоставящ услугите си в рамките на професионалната си дейност, да работи съвместно с германски адвокат [22]. Ето защо Съдът е постановил, че германското законодателство не може да задължи гостуващ адвокат, който впрочем в рамките на дейността си пред германските съдилища е трябвало да спазва приложимите в тази държава членка професионални правила в съответствие с член 4 от Директива 77/249, да работи съвместно с адвокат, който упражнява професията пред сезирания съд, в случай на спорове, за които това законодателство не изисква задължително съдействие от адвокат [23]. Съдът е стигнал до извода, че доколкото, поради общите си формулировки, разширява това задължение, така че да обхване тези спорове, германското законодателство противоречи на Директива 77/249 и на членове 59 ЕИО и 60 ЕИО (понастоящем членове 56 ДФЕС и 57 ДФЕС) [24].

47. Следва да се отбележи, че Съдът е потвърдил тази практика в делото, по което е постановено решение Комисия/Франция [25], с предмет френска правна уредба, която също е задължавала гостуващия адвокат да работи съвместно с адвокат, който е вписан в адвокатска колегия във Франция, за извършване на дейности, за които френското право не е изисквало задължителното съдействие на адвокат [26]. Накратко, посочените по-горе основни характеристики, които са привлекли вниманието на Съда в делото, по което е постановено решение Комисия/Германия [27], са били налице и във френския правен ред. Предвид това

21 Решение от 25 февруари 1988 г. (427/85, EU:C:1988:98, т. 13).

22 Решение от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988:98, т. 14).

23 Решение от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988:98, т. 15).

24 Решение от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988:98, т. 15).

25 Решение от 10 юли 1991 г. (C-294/89, EU:C:1991:302).

26 Решение от 10 юли 1991 г., Комисия/Франция (C-294/89, EU:C:1991:302, т. 18).

27 Решение от 25 февруари 1988 г. (427/85, EU:C:1988:98, т. 13).

обстоятелство решението на Съда не е можело да е друго. Именно като се позовава на доводите от цитираното по-горе решение, Съдът е постановил, че Френската република не е изпълнила задълженията си по членове 59 ЕИО и 60 ЕИО (понастоящем членове 56 ДФЕС и 57 ДФЕС) и по Директива 77/249[28].

48. Съдът очевидно е основал съображенията си на липсата на съгласуваност на съответната национална правна уредба. Действително, при положение че целта за защита на потребителите и за добро правораздаване допуска страна да се представлява сама, изглежда неразумно да се предложи тази страна въпреки това да не може да ползва услугите на адвокат, който има право да практикува в друга държава членка и е обвързан с всички задължения на професионалната етика, произтичащи от служебното му положение.

49. Ето защо предлагам принципите, изведени в решения от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988:98), и от 10 юли 1991 г., Комисия/Франция (C-294/89, EU:C:1991:302), да се приложат към настоящия случай, а на запитващата юрисдикция да се посочи, че трябва да анализира внимателно разглежданото в главното производство законодателство от гледна точка на критерия за съгласуваност, като ѝ се предоставят необходимите за целта насоки за тълкуване. Изложените в настоящото заключение съображения имат за цел да помогнат на Съда именно да развие тези насоки за тълкуване.

б) Липсата в националното законодателство на възможност за правния субект да бъде представляван от лице, което не е адвокат, не е решаващ фактор за установяването на съгласуваността на това право

50. Противно на това, което твърдят някои заинтересовани страни, а именно Law Society of Ireland и General Council of the Bar of Ireland, не съм убеден, че липсата в националното законодателство на изрична възможност правен субект да бъде представляван от лице, което не е адвокат, е решаващ фактор за установяването на съгласуваността на това законодателство.

51. Изтъкнатият от посочените страни довод, с който се цели да се изключи прилагането към настоящия случай на принципите, изведени в решение от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988:98), се основава на тълкуване на това решение, според което Съдът е приел за определящ факта, че германското законодателство е позволявало на правен субект или да се представлява сам, или да се представлява от лице, което няма квалификация на адвокат. Според този довод прилагането на посочените принципи към настоящия случай не било допустимо, тъй като ирландското право не предвиждало втората възможност. Правният субект можел единствено да се представлява сам или от адвокат.

52. Както обаче посочих по-горе[29], Съдът е приел, че германското законодателство не отговаря на изискването за съгласуваност най-вече поради задължението да се работи съвместно с местен адвокат въпреки възможността правният субект да се представлява сам. От мотивите на решение Комисия/Германия следва, че предвидената от германското законодателство възможност страна да бъде представлявана от лице, което не упражнява адвокатската професия, е само допълнителен елемент в подкрепа на решението на Съда[30]. Първата характеристика е достатъчна, за да се приеме, че националните правила са несъгласувани.

28 Решение от 10 юли 1991 г., Комисия/Франция (C-294/89, EU:C:1991:302, т. 17—20).

29 Вж. точки 44—49 от настоящото заключение.

30 Вж. решение от 25 февруари 1988 г. (427/85, EU:C:1988:98, т. 13 и диспозитива), в което Съдът описва германското право просто като „неизискващо задължителното съдействие на адвокат“, без да е по-конкретен.

53. Това тълкуване освен това се потвърждава от мотивите на решение Комисия/Франция, от които следва, че разглежданото от Съда френско законодателство е притежавало по-специално двата посочени по-горе елемента, тъй като гостуващият адвокат е бил длъжен да работи съвместно с местен адвокат въпреки възможността правният субект да се представлява сам, като този елемент впрочем е привлякъл вниманието на Съда. Всъщност неколкократното посочване на тази особеност на френското законодателство показва кой е бил решаващият фактор при анализа [31].

54. От това следва, че доводите на посочените страни, изглежда, се основават на неправилно тълкуване на практиката на Съда, което трябва да се отхвърли. Ето защо фактът, че ирландското законодателство се различава в това отношение от законодателствата, разгледани в цитираните по-горе решения, не е пречка да се приложат установените в практиката на Съда принципи и следователно да се заключи, че ирландското законодателство не преследва съгласувано целите, посочени в точка 36 от настоящото заключение.

в) Ирландската правна уредба, изглежда, предвижда по изключение възможността правен субект да бъде представляван от лице, различно от адвокат

55. Независимо от предходните съображения, държа да посоча, че ирландската правна уредба не изглежда толкова очевидна, колкото я описват посочените заинтересовани страни. Някои противоречия в изложението на правната уредба по отношение на възможността правен субект да бъде представляван от лице, което не е адвокат, ме карат да мисля, че това обстоятелство също може да бъде взето предвид при анализа на съгласуваността на разглежданото национално законодателство.

56. От една страна, от писмените становища на посочените страни следва, че правен субект, който не е специалист, може да ползва ограничена помощ, доколкото например лице, което няма процесуална легитимация, може да му дава съвети или да си води бележки. Това лице, което в ирландското право се нарича „McKenzie friend“, обаче нямало право да действа като адвокат или да го представлява в производството. Тази информация се потвърждава от сведенията, предоставени от запитващата юрисдикция, че въпросното лице действало само като административен помощник, за да се позволи на съответната страна да защитава възможно най-добре интересите си. Такъв „McKenzie friend“ нямал по-специално право да се явява пред Supreme Court (Върховен съд) като представител на съответната страна. Той все пак можел да участва в ограничени случаи, но само когато страната, която се представлява сама, страда от увреждане, което не ѝ позволява да изложи или да защити позицията си.

57. От друга страна, жалбоподателят в главното производство твърди, че в Ирландия представителството на правен субект неспециалист от лице, което не е адвокат, всъщност е възможно, въпреки че става въпрос за изключение от правилото. По-конкретно, изглежда, че такова представителство може да бъде разрешено в редки случаи, когато страната, която се представлява сама, поиска това от сезирания съд. Според жалбоподателя в главното производство тази възможност не е предвидена в закона, а по-скоро подлежи на преценката на съда. Държа да отбележа, че това становище се опира на сведенията, предоставени от Attorney General в качеството му на една от заинтересованите страни в настоящото дело. Нещо повече,

31 Вж. решение от 10 юли 1991 г., Комисия/ Франция (C-294/89, EU:C:1991:302, т. 18 и 19 и диспозитива), в което Съдът описва френското право като „неизискващо задължителното съдействие на адвокат“, без да уточнява характеристиките му.

следва да се отбележи, че тази информация относно ирландската съдебна система е потвърдена изрично от ирландското правителство в писмения му отговор на въпрос, поставен от Съда в рамките на процесуално-организационните действия[32]. Ето защо следва да се изходи от предпоставката, че това становище отразява правилно ирландската правна уредба.

58. С оглед на предходните констатации съм склонен да приема преценката на жалбоподателя в главното производство, който насочва вниманието на Съда към факта, че ирландското право, както и в случая, по който е постановено решение от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988:98), позволява правен субект да бъде представляван от лице, което не е адвокат. Фактът, че в Ирландия тази възможност се допуска само по изключение, не е пречка за сравнение на националните правни уредби. Напротив, както с основание посочва жалбоподателят в главното производство, представителството от лица, които не са професионални юристи, е изключение от правилото и в Германия, където то също е допустимо само когато обществените интерес от добро правораздаване не изисква представителство от професионален юрист[33].

59. Следователно, без да се засяга преценката на националното право, която запитващата юрисдикция трябва да извърши, следва да се направи изводът, че евентуалната възможност правен субект да бъде представляван от лице, което не е адвокат, е обстоятелство, което също може да се вземе предвид при анализа на съгласуваността на ирландското законодателство.

г) Значението на процедурните правила в системата на common law за проверката за съответствие

1) Резюме на доводите, представени от запитващата юрисдикция и някои от заинтересованите страни

60. Запитващата юрисдикция иска да се установи дали ирландската съдебна система, която се основава на common law, може да е пречка за прилагането към настоящия случай на принципите, изведени в решение от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988:98), както твърдят някои от заинтересованите страни. В това отношение запитващата юрисдикция обяснява, че съгласно ирландската съдебна система адвокатите на страните са тези, които трябва да извършат необходимите правни проучвания и да посочат на сезирания съд правните аспекти, които са благоприятни (и неблагоприятни) за правния субект, докато съдът има по-скоро пасивна роля. С други думи, съгласно процедурните правила основната част от правните проучвания се възлага на страните, както, изглежда, е прието в страните на common law. Когато обаче правният субект не се представлява от адвокат, тази роля се пада на

32 Жалбоподателят в главното производство и ирландското правителство се позовават на решението, постановено от Supreme Court (Върховен съд) по дело *Coffey c/y The Environmental Protection Agency* [2014] 2 IR 125. Възможността да се разреши представителството на правен субект неспециалист от лице, което не е адвокат, изглежда, произтича от точка 38 от това решение.

33 Германското гражданско процесуално право установява разграничение между „Bevollmächtigte“ и „Beistand“, които се уреждат съответно с член 79, параграф 2 и член 90 от Zivilprozessordnung (Граждански процесуален кодекс). Тяхната функция като цяло се състои в представителството и подпомагането на правния субект в съда, като и двамата могат да правят изявления от негово име, независимо че има някои важни различия между съответните им правомощия. Това не са задължително професионални юристи. Изрично е предвидено, че тази роля може да се изпълнява от пълнолетните членове на семейството. Само „Bevollmächtigte“ трябва да е адвокат, когато законът го изисква. „Beistand“ обикновено е лице, което е особено близко с правния субект, има пълното му доверие и може да направи резюме на случая. Съдът може да откаже тяхното участие, когато не отговарят на предвидените в закона критерии или не са в състояние да представят надлежно случая (вж. *Krüger*, W. et T. Rauscher, (dir.). Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, 6. ed., München, C. H. Beck 2020). Подобни разпоредби има в останалите процесуални кодекси, например в член 67, параграфи 2 и 7 от Verwaltungsgerichtsordnung (Административнопроцесуален кодекс) и в член 22, параграф 1 от Bundesverfassungsgerichtsgesetz (Закон за Федералния конституционен съд) (вж. *Posser*, H. et H. A. Wolff, (dir.). Kommentar zur Verwaltungsgerichtsordnung. 54. ed., München, C. H. Beck 2020).

сезирания съд. В този контекст запитващата юрисдикция посочва затруднението, което последният случай поражда за сезирания съд, и изразява своите резерви относно възможността да се позволи на правния субект да се откаже от възможността да бъде представляван от адвокат било като се представлява сам, било като се подпомага от лице, което не е адвокат.

2) Отговор на доводите за наличие на твърдяна особеност на ирландския правен ред

i) Обобщение на заключенията от анализа на съдебната практика

61. Държа най-напред да подчертая, че с тези доводи, които се основават на твърдяна особеност на ирландския правен ред, в действителност се цели да се постави под въпрос именно това, което току-що бе доказано в настоящото заключение чрез анализа на практиката на Съда. Според мен обаче е очевидно, че ирландското законодателство притежава същите характеристики като тези, въз основа на които Съдът е установил липса на съгласуваност на германското и френското законодателство в цитираните по-горе дела, а именно изискването да се работи съвместно с местен адвокат, независимо от възможността правният субект да се представлява сам [34]. Освен това, що се отнася до спазването на изискването за съгласуваност, не успявам да установя никаква особеност на ирландския правен ред спрямо останалите, която би могла да обоснове различно заключение от това по посочените по-горе дела.

62. Отбелязвам също, че тези доводи имат за цел по същество да изтъкнат факта, че ирландското законодателство не предвижда възможността правен субект да бъде представляван от лице, което не е адвокат. В това отношение е достатъчно да припомня, че както вече бе установено, първо, това обстоятелство не е решаващо за определяне на съгласуваността на националното законодателство [35], и второ, противно на твърдяното, ирландската правна уредба, изглежда, предвижда по изключение тази възможност, подобно на германския правен ред [36]. Доколкото тези доводи не оборват заключенията, до които стигнах в моя анализ, те трябва да се отхвърлят. За да се избегне повторението, препращам към моите съображения в тази връзка.

ii) По твърдените особености на съдебната система на common law

63. Въпреки това отбелязвам, че запитващата юрисдикция, изглежда, допуска, че максимата „iura novit curia“ не се прилага въобще в съдебната система на common law или поне е с много ограничен обхват спрямо европейската континентална правна система, когато в рамките на спор е предвидено представителство от адвокат. Съмнявам се обаче, че такава теза може да се поддържа толкова категорично. Това е причината, поради която считам за необходимо да направя няколко кратки бележки в това отношение.

64. Както генералният адвокат Jacobs посочва в заключението си по съединени дела C-430/93 и C-431/93, Van Schijndel и van Veen [37], „[м]оже наистина да е изкушаващо да се поддържа, че съществува основно разграничение между два коренно различни вида процесуално право в държавите членки: разграничение най-общо между, от една страна, континенталните системи, и от друга страна, английската, ирландската и шотландската система. Според това схващане в континенталните системи се счита, че съдията познава правото („iura novit curia“ или „curia novit legem“); той трябва да прилага подходящите правни норми към фактите такива, каквито са му представени от страните („da mihi factum, dabo tibi ius“), и при необходимост самият той да извърши правните проучвания за тази цел. За разлика от това в английската, ирландската и

34 Вж. точки 46—49 от настоящото заключение.

35 Вж. точки 50—54 от настоящото заключение.

36 Вж. точки 57 и 58 от настоящото заключение.

37 Заключение на генералния адвокат Jacobs по съединени дела Van Schijndel и Van Veen (C-430/93 и C-431/93, EU:C:1995:185).

шотландската система съдията има по-малко активна, дори пасивна роля: процесуалното право се основава най-общо на предпоставката, че съдията няма самостоятелни знания за правото, че зависи от доводите, изтъкнати от съветниците на страните, и че функцията му е основно да се произнася изключително въз основа на техните доводи. Според един автор „може би най-впечатляващата характеристика на английското процесуално право е, че правилото „curia novit legem“ никога не е било част и продължава да не е част от английското право“ [38]. Струва ми се, че доводите на запитващата юрисдикция, че в рамките на спор сезираният съд не може да се опира на собствените си правни знания поради тези процедурни правила, изхождат именно от тази предпоставка.

65. Държа да припомня обаче, че генералният адвокат Jacobs е заключил, като уточнява, че [„п]ри по-задълбочен анализ често се установява, че такива контрасти между различните категории съдебни системи са *преувеличени*“. Той обяснява, че „[д]ори при гражданските производства, където контрастът е най-малко неточен (при наказателните производства и при производствата пред административните съдилища, където се прилагат различни принципи, за такъв не е твърде уместно да се говори), *разграничението между двата подхода е трудно защитимо*“ [39]. За целта генералният адвокат Jacobs цитира няколко конкретни примера, с които оспорва тезата за твърдените разлики между съдебните системи на common law и континенталните съдебни системи.

66. Като цяло, що се отнася до твърдените особености на ирландската съдебна система, държа да припомня, че правните системи на всички държави членки имат специфични характеристики. В това отношение препращам към моите предварителни бележки, в които посочвам богатото културно наследство на Европа, включително правните традиции [40]. Като се има предвид задължението на Съюза да зачита богатството на своето културно многообразие, закрепено в член 3, параграф 3, алинея 4 ДЕС, струва ми се неуместно една съдебна система да се поставя в „привилегировано“ положение спрямо останалите. Такъв подход очевидно би противоречал на принципа за равенство на държавите членки пред Договорите, което Съюзът трябва да спазва съгласно член 4, параграф 2 ДЕС.

67. При все това считам, че за целите на настоящия случай този подход също не е необходим, тъй като законодателят на Съюза вече е взел предвид предизвикателствата, които поражда това многообразие за изграждането на вътрешния пазар в областта на предоставянето на правни услуги, като с член 5 от Директива 77/249 е предоставил на държавите членки възможността да изискват установеният в друга държава членка гостуващ адвокат да работи съвместно с местен адвокат. Целта на това сътрудничество между професионалните юристи на различни държави членки е именно да се гарантира спазването на наложените от съответните съдебни системи изисквания, като същевременно се позволи в максимална степен ефективното свободно предоставяне на правни услуги. Всъщност възможността установен в друга държава членка гостуващ адвокат да потърси — в случай на необходимост и когато това изглежда обективно обосновано — съветите на местен адвокат с необходимите знания за съответната съдебна система е предимство, което може да улесни адаптирането му към новата професионална среда и следователно да направи възможно трансграничното предоставяне на правни услуги [41]. Следователно предвид факта, че член 5 от Директива 77/249 води до въвеждането на механизъм, който позволява да се вземат предвид в достатъчна степен евентуалните особености на националните правни традиции, изразените от запитващата юрисдикция и от някои от заинтересованите страни опасения ми се струват необосновани.

38 Заключение на генералния адвокат Jacobs по съединени дела Van Schijndel и Van Veen (C-430/93 и C-431/93, EU:C:1995:185, т. 33).

39 Заключение на генералния адвокат Jacobs по съединени дела Van Schijndel и Van Veen (C-430/93 и C-431/93, EU:C:1995:185, т. 34). Курсивът е мой.

40 Вж. точка 23 от настоящото заключение.

41 Вж. точки 23 и 24 от настоящото заключение.

68. С оглед на изложените съображения считам, че не е уместно да се придава прекомерно значение на твърдените различия между съдебните системи на съответните държави членки. Това важи в още по-голяма степен в случай като настоящия, в който е установено, че разглежданите процедурни правила съдържат еднакви несъответствия. Считам, че Съдът трябва да насочи вниманието си по-скоро към проверката на съгласуваността и пропорционалността на разглежданото ирландско законодателство.

д) Ирландското законодателство рискува да постави правния субект в несигурно положение, което може да засегне правото на защита и на достъп до правосъдие

69. Освен това съображения, свързани с критерия за пропорционалност, ме карат да се съмнявам в съответствието на разглежданото ирландско законодателство. Отбелязвам по-конкретно че правният субект неизбежно е изправен пред избора да се представлява сам или да упълномощи местен адвокат. Всъщност не може да се твърди сериозно, че правният субект не е възпрепятстван да ползва услугите на „чуждестранен“ адвокат, който се ползва с доверието му (освен ако не упълномощи местен адвокат). От практична гледна точка е твърде вероятно задължението да понесе разходите, свързани с едновременното упълномощаване на двама адвокати, да принуди правния субект да се защитава сам. Не може обаче да се изключи, че това може да доведе до неприемливи ситуации от гледна точка на правото на защита и правото на достъп до правосъдие. Както е видно от обстоятелствата по настоящия случай, а именно невъзможността жалбоподателят да осигури собствената си защита и да плати на двама адвокати, има опасност правният субект да претърпи значителни вреди, по специално в административните спорове, където трябва да се изправи срещу държавата и значителните ѝ ресурси.

70. Съгласен съм с довода на жалбоподателя в главното производство, че правният субект се намира в изключително несигурно положение от гледна точка на защитата на потребителите на правни услуги, когато поради практическата невъзможност да ползва услугите на доставчик на трансгранични услуги той се окаже длъжен да се представлява сам и да се изправи пред всички предизвикателства, произтичащи от необходимостта да осигури собствената си защита. Както с основание посочва жалбоподателят в главното производство, тези правни субекти се намират в трудно положение в контекста на страните със съдебна система на common law, където на устните състезания пред съдилищата се отдава най-голямо значение[42].

71. Ако правен субект, който не е професионалист, трябва да избира дали да се представлява сам, или да бъде представляван от адвокат, на когото се доверява и от когото преди това е бил напълно удовлетворен, отговорът на въпроса коя възможност предоставя повече защита е очевиден. Очевидно е, че както интересът за защита на потребителите на правни услуги, така и

42 Вж. в този смисъл *Bakshi*, P. M. Pleadings: role and significance. — Journal of the Indian Law Institute, vol. 34, No. 3 (July—September 1992), p. 355, който посочва, че начинът на водене на устни състезания някога е придобил голямо значение в Англия, което е привлякло вниманието на съдиите и адвокатите; *Clark*, C. E. History, Systems and Functions of Pleading. — Virginia Law Review (1925) 11, p. 525 sq., който обяснява, че системата на устните състезания е установена в Англия след норманското нашествие и се е превърнала в истинска „наука“, която е достойна за интерес; *Thornburg*, E. G. Defining Civil Disputes: Lessons from Two Jurisdictions. — Melbourne University Lew Review, vol. 35, No. 1, november 2011, p. 211, който обяснява, че английската система на common law е предвиждала само устна фаза. Едва след XV век процедурата е предвидила и фаза, позволяваща на страните в спора да представят писмени становища.

този за добро правораздаване са по-добре защитени, когато съдът може да разчита на присъствието на адвокат, независимо дали е местен или установен в друга държава членка, който най-добре може да представи ясни и релевантни правни доводи и да се увери, че на вниманието на съда е представена подходящата информация [43].

72. В този контекст ми се струва очевидно, че идеалният сценарий, който най-добре отчита посочените по-горе интереси, е този, при който правният субект може да разчита на услугите на адвокат по свой избор. Такъв сценарий зачита принципите, които характеризират особената връзка между адвоката и неговия клиент, а именно свободата на договаряне, но най-вече взаимното доверие [44]. Ако този адвокат не е местен, т.е. ако е установен в друга държава членка, какъвто може да е случаят при дела с трансграничен елемент, по принцип би било достатъчно да се гарантира, че този адвокат отговаря на обективни критерии, от което може да се направи изводът, че той е в състояние да представлява правния субект. Такава мярка ми се струва много по-малко ограничителна от гледна точка на пропорционалността, отколкото задължението гостуващ адвокат да работи съвместно с местен адвокат. По-нататък ще разгледам по-подробно аспекта на пропорционалността. Доколкото този местен адвокат често ще е напълно непознат за тях, задължението да се работи съвместно с него ще изисква от правния субект и гостуващия адвокат значително усилие за съгласуване, което може да се превърне в сериозна и скъпа административна пречка за всички страни, която в някои случаи може и да е прекомерна. Правото на ефективна съдебна защита обаче не трябва да зависи от финансовите възможности на човека.

73. От тези съображения следва, че разглежданото ирландско законодателство може да има неблагоприятни последици за целта, която на теория се стреми да постигне. Вместо да гарантира ефективния достъп до правосъдие, то по-скоро може да го ограничи, като намали възможностите на правния субект, което може евентуално да засегне правото на защита.

74. Вярно е, че евентуалното възникване на такъв сценарий зависи от обстоятелствата в конкретния случай. Определящ фактор е начинът, по който ирландското законодателство се прилага от националните юрисдикции. Ето защо не е възможно да се установи със сигурност дали ирландското законодателство действително засяга правото на защита. Задължение на запитващата юрисдикция е да прецени това, като вземе предвид и този аспект.

43 Както посочва генералният адвокат Bobek в заключението си по съединени дела Uniwersytet Wrocławski и Полша/REA (C-515/17 P и C-561/17 P, EU:C:2019:774, т. 103), „процесуалното представителство играе ключова роля за доброто правораздаване. Без надлежно процесуално представителство ищецът или жалбоподателят може да не е в състояние да изтъкне всички необходими доводи в своя полза, а съдията — да се запознае с тях“. Вж. в този смисъл Хартата на основните принципи на юридическата професия в Европа и Кодекса за поведение на европейските адвокати, цит.съч., бележка 11, стр. 7, точка 6, където адвокатът е описан по-специално като „незаменим участник в доброто правораздаване“. Вж. също стр. 9, принцип i) „спазването на принципите на правовата държава и приносът към доброто правораздаване“.

44 Както припомня генералният адвокат Bobek в заключението си по съединени дела Uniwersytet Wrocławski и Полша/REA (C-515/17 P и C-561/17 P, EU:C:2019:774, т. 111), „ако […] може да бъде изведена някаква обща черта, това е, че процесуалното представителство е преди всичко въпрос на частен избор и (двустранна) свобода на договаряне. *Клиентът е свободен да избира своя адвокат, а адвокатът по принцип е свободен да избира своите клиенти. Връзката се гради на доверие.* Всяка намеса в тези отношения следва да се основава на сериозни причини, които разкриват ясната и наложителна необходимост от „защита на жалбоподателя от неговия адвокат“. Освен това, ако бъдат открити някакви проблеми, съответните регулаторни органи биха могли да ги разгледат надлежно в дисциплинарни или други производства“. Курсивът е мой.

е) Ирландското законодателство е с общо приложение и не отчита в достатъчна степен конкретните обстоятелства по случая

75. Друга отличителна характеристика на разглежданото ирландско законодателство е, че то е с *общо приложение*, тъй като задължението да се работи съвместно с местен адвокат, изглежда, не предвижда *никакво изключение* от правилото. *Прекомерната строгост* на самото законодателство или на прилагането му от националните юрисдикции може да се окаже проблематично с оглед на критерия за пропорционалност. Този аспект изисква задълбочен анализ.

76. Съгласно предоставената от запитващата юрисдикция информация гостуващият адвокат следва да съобщи на националните съдилища името на адвоката, който упражнява професията съгласно ирландското право, който ще бъде на разположение, за да го подпомага, в случай че този адвокат има нужда от помощ по въпроси, свързани с националното право, практиката и производството или с правилата на професионалната етика на национално равнище. Изглежда, че законодателството дава възможност на гостуващия и на местния адвокат да определят каква роля ще изпълнява всеки от тях във всеки конкретен случай, което позволява на въпросните специалисти да управляват сътрудничеството си сравнително гъвкаво. В този контекст нарушаването на правото на предоставяне на услуги, изглежда, не надхвърля необходимото за постигането на преследваните цели от общ интерес.

77. Допълнителен довод в подкрепа на пропорционалността на национално законодателство като разглежданото в настоящия случай, което позволява *гъвкаво управление на сътрудничеството* между гостуващия и местния адвокат, може да се изведе от практиката на Съда. Всъщност от решения Комисия/Германия [45] и Комисия/Франция [46] следва да се приеме, че „[гостуващият и местният адвокат], които са обвързани с приложимите в приемащата държава членка правила на професионалната етика, [...] могат да *определят заедно условията за сътрудничество, съобразно с* възложените им правомощия, при спазването на тези правила на професионалната етика и при запазване на своята професионална независимост“. Тълкувам този пасаж в смисъл, че Съдът по принцип допуска приемането на национална правна уредба, която зачита независимостта, с която обичайно се ползва адвокатската професия, както и интересите на правния субект. Защитата на посочените интереси обаче изисква значителна гъвкавост, за да се вземат предвид особеностите на конкретния случай. Правните интереси, заложени във всеки отделен случай, специализацията и опитът на адвокатите, както и доверието, което правният субект им гласува, изискват подходяща намеса в зависимост от съответната ситуация.

78. Макар че Съдът е добавил, че „[т]ова съображение не изключва възможността националните законодатели да определят общата рамка на сътрудничество между двамата адвокати“, следва да се уточни, първо, че това се отнася само до „общата рамка на сътрудничество“, и второ, че упражняването на това правомощие е обвързано с условието „произтичащите от тези разпоредби задължения да не са непропорционални спрямо целите на изискването за оказване на съдействие“ [47]. Доколкото ирландското законодателство, изглежда, се въздържа да регламентира подробно това сътрудничество между адвокатите, като възлага на тях тази задача, не ми се струва необходимо да го разглеждам в светлината на тези условия.

45 Решение от 25 февруари 1988 г. (427/85, EU:C:1988:98, т. 24). Курсивът е мой.

46 Решение от 10 юли 1991 г. (C-294/89, EU:C:1991:302, т. 31).

47 Решения от 25 февруари 1988 г., Комисия/Германия (427/85, EU:C:1988:98, т. 25), и от 10 юли 1991 г., Комисия/Франция (C-294/89, EU:C:1991:302, т. 32).

79. Като предварително заключение следва да се приеме, че *като цяло* ирландското законодателство отговаря на изискванията на принципа на пропорционалност. Всъщност то прилага именно това, което Съдът към онзи момент е определил като *идеалният подход, който следва да бъде възприет*, предоставяйки на адвокатите грижата да определят заедно подходящите условия на тяхното сътрудничество в рамките на възложеното им пълномощно, при спазването на тези правила на професионалната етика и при упражняването на тяхната професионална независимост.

80. Независимо от гъвкавостта при прилагането на това законодателство споделям мнението на някои от заинтересованите страни, по-специално на жалбоподателя и на Комисията, че може да има *обстоятелства, които могат да направят ненужно задължението гостуващият адвокат да работи съвместно с местен адвокат*. Имам по-специално предвид хипотезата, в която благодарение на образованието и професионалния си опит „чуждестранният“ адвокат притежава необходимите знания, за да представлява правния субект в спорове, висящи пред националните съдилища. Нещо повече, възможно е да се посочат и случаите с ниска степен на сложност, по които „чуждестранният“ адвокат би могъл да работи сам.

81. При тези обстоятелства според мен изискването за използване на услугите на местен адвокат би означавало на този адвокат да бъде възложена чисто „символична“ роля, т.е. напълно излишна за нуждите на правосъдието и на правния субект. При все това вече посочените в това заключение неудобства от финансово и практическо естество за правния субект и гостуващия адвокат биха останали същите. От това следва, че доколкото при описаните по-горе условия това изискване би надхвърлило значително необходимото за постигане на защитаваните от ирландското законодателство законни интереси, то следва да се счита за непропорционално.

82. Такива съображения се налагат по-специално при обстоятелства като разглежданите в главното производство, при които е безспорно, че адвокатът, който представлява жалбоподателя, въпреки че е завършил образованието си в Германия, в продължение на десет години е упражнявал професията си в Ирландия по силата на правата, предоставени му от Директива 98/5/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 1998 година относно улесняване на постоянното упражняване на адвокатската професия в държава членка, различна от държавата, в която е придобита квалификацията[48]. Следва да се отбележи, че Директива 98/5 има за цел да приложи правото на установяване, закрепено в член 57 ЕИО, понастоящем член 53 ДФЕС. За разлика от свободата на предоставяне на услуги, която позволява на доставчика на услуга, да извършва *временно* дейността си в държавата членка на предоставяне на услугата при същите условия, каквито тази държава прилага спрямо своите собствени граждани, правото на установяване включва правото на достъп и упражняване на самостоятелни дейности и правото на създаване и управление на предприятия с цел извършването на *постоянна* дейност в стабилна и устойчива среда при същите условия, които правото на държавата членка на установяване предвижда за нейните собствени граждани.

83. Струва ми се, че при тези обстоятелства може основателно да се очаква, че „чуждестранният“ адвокат в известна степен ще се запознае с правния ред на приемащата държава членка, включително с националното право и правилата на професионалната етика. Ето защо може да се предположи, че той ще може да упражнява професията си сравнително самостоятелно.

48 (ОВ L 77, 1998 г., стр. 36; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 3, стр. 24).

84. В този контекст държа да посоча, че съображение 14 от Директива 98/5 потвърждава тази преценка, тъй като от него ясно следва, от една страна, че „приемащата държава членка винаги трябва да отчита придобития на нейна територия професионален опит“, и от друга страна, че „след тригодишна действителна непрекъсната дейност в приемащата държава членка съгласно правото на тази държава, включително съгласно [правото на Съюза], е разумно да се предполага, че адвокатът [от друга държава членка] е придобил необходимите качества, за да се включи напълно в професионалното адвокатско съсловие в нея“. В хипотезата, при която адвокатът на жалбоподателя е изпълнил установените с Директива 98/5 условия, не би трябвало да има никакви съмнения относно включването му в професионалното адвокатско съсловие в Ирландия.

85. Освен това следва да се вземе предвид фактът, че този адвокат вече е представлявал жалбоподателя пред националните юрисдикции и пред Съда по случай, в който същността на спора се е отнасяла до правото на Съюза[49], а не до националното право, и в който въпросите, които е трябвало да бъдат решени, са били свързани с разходите и евентуално с обезщетение за нарушение на разпоредбите на правото на Съюза, т.е. въпроси, които не изискват значителна помощ от местен адвокат.

86. От това следва, че без да се засягат фактическите констатации, които запитващата юрисдикция трябва да направи, обстоятелствата в главното производство, изглежда, обосновават по-нюансиран подход. Запитващата юрисдикция следва да провери дали разглежданото ирландско законодателство действително отчита обстоятелствата в настоящия случай и евентуално дали тези обстоятелства не налагат по-гъвкаво прилагане на това законодателство, дори освобождаване от задължението да се работи съвместно.

87. Що се отнася до въпроса какви са точните критерии, които запитващата юрисдикция трябва да приложи, за да установи дали задължението да се работи съвместно може да бъде наложено в конкретен случай, следва да се отбележи, че той е предмет на четвъртия преюдициален въпрос. Следователно по съображения за яснота този въпрос следва да се разгледа задълбочено в рамките на съответния анализ.

88. На този етап от анализа е достатъчно да се приеме, че задължението да се работи съвместно не изглежда непропорционално, стига да се ограничава до изискването да се съобщи на националните съдилища името на адвоката, който упражнява професията съгласно ирландското право и би бил готов да подпомага при нужда гостуващия адвокат, като се даде възможност на самите адвокати да определят каква роля ще изпълнява всеки от тях във всеки конкретен случай.

89. Въпреки това имам съмнения относно пропорционалността на такова задължение, когато се окаже, че то е прекалено стриктно, за да се отчетат в достатъчна степен различните конкретни аспекти по случая, като посочените в предходните съображения. Тълкуване на ирландското законодателство в съответствие с принципа на пропорционалност от запитващата юрисдикция може да допринесе за предотвратяване на несъвместимост с правото на Съюза.

49 Държа да отбележа, че дело C-167/17, Klohn, по което адвокатът е представлявал жалбоподателя в главното производство пред Съда, е имало за предмет преюдициално запитване, отправено от Supreme Court (Върховен съд), т.е. запитващата юрисдикция в настоящото дело, и се е отнасяло до тълкуването на Директива 85/337/ЕИО на Съвета от 27 юни 1985 година относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда (ОВ L 175, 1985 г., стр. 40; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 174), изменена с Директива 2003/35/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 г. (ОВ L 156, 2003 г., стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 10, стр. 8).

4. Отговор на първия, втория и третия преюдициален въпрос

90. С оглед на изложените съображения считам, че държава членка може да упражни предвидената в член 5 от Директива 77/249 възможност само ако ограничението, наложено на посочената в тази директива страна, е обосновано от императивно съображение от общ интерес и ако е подходящо и пропорционално за постигането на тази цел. Въпреки че запитващата юрисдикция следва да прецени дали това е така, когато посочената в Директива 77/249 страна желае да представлява лице, което има право да се представлява само пред сезирания съд, не изглежда, че ограничението позволява съгласуваното постигане на такава цел.

91. Освен това считам, че когато е уместно по принцип да се упражни предвидената в член 5 от Директива 77/249 възможност, система като предвидената от ирландското право, която се ограничава до изискването да се съобщи на националните съдилища името на адвоката, упражняващ професията съгласно ирландското право, който би бил готов да подпомага при нужда гостуващия адвокат, като предоставя на гостуващия и на местния адвокат възможността да определят каква роля ще изпълнява всеки от тях във всеки конкретен случай, представлява пропорционална намеса в свободата на предоставяне на услуги.

В. По четвъртия преюдициален въпрос

1. Необходимостта от съответстващо тълкуване на националното законодателство за изпълнение на принципа на пропорционалност

92. С четвъртия си въпрос запитващата юрисдикция иска разяснения относно задължението гостуващ адвокат, установен в друга държава членка, да работи съвместно с местен адвокат. Тя иска да се установи дали с оглед на правото на Съюза е допустимо такова задължение да се налага при всякакви обстоятелства и ако това не е така, кои са факторите, които националната юрисдикция трябва да вземе предвид, когато определя дали такова задължение може да бъде наложено в конкретен случай.

93. Както обясних в анализа си на първите три преюдициални въпроса, с оглед на условията на законоустановеното сътрудничество система като предвидената от ирландското право представлява пропорционална намеса в свободата на предоставяне на услуги. Трябва обаче да уточня, че това заключение се основава на предпоставката, че упражняването на предвидената в член 5 от Директива 77/249 възможност е абсолютно необходимо за постигането на преследваните от разглежданото законодателство цели, а именно необходимостта да се гарантира защитата на правния субект и да се осигури доброто правораздаване.

94. Ирландското законодателство, което транспонира член 5 от Директива 77/249, който предвижда задължението да се работи съвместно, поражда съмнения по отношение на своята пропорционалност, тъй като, изглежда, се прилага във всички случаи, без да се отчитат в достатъчна степен обстоятелствата в конкретния случай. Вече обърнах внимание на факта, че някои обстоятелства могат да направят такова задължение безпредметно. Като се вземе предвид степента, в която такава мярка засяга упражняването на свободата на предоставяне на услуги, ми струва се очевидно, че тя трябва да се счита за непропорционална и следователно несъвместима с член 5 от Директива 77/249, тълкуван в светлината на член 56 ДФЕС, в случай че се налага да се прилага стриктно, без възможни изключения, когато приложимите императивни съображения от общ интерес не са застрашени от услугите, предоставяни от гостуващ адвокат, който желае да участва в дело, без да бъде придружаван от местен адвокат.

95. Сред тези обстоятелства може по-специално да се цитира хипотезата, в която благодарение на образованието и професионалния си опит гостуващият адвокат притежава необходимите знания, за да представлява правния субект във висящи пред националните съдилища спорове. Освен това могат да се посочат и случаите с ниска степен на сложност, които не изискват участието на местен адвокат. Общото между всички тези хипотези е, че гостуващият адвокат ще е в състояние сам да представлява правния субект и същевременно да отговори на посочените по-горе законни интереси.

96. Считам, че е важно да се разработи набор от обективни критерии въз основа на предходните съображения, за да се даде възможност на запитващата юрисдикция да установи със сигурност кои хипотези изискват по-гъвкаво прилагане на задължението да се работи съвместно, дори освобождаване от него в зависимост от случая. Това ще даде възможност на запитващата юрисдикция да приложи принципа на пропорционалност, когато намери за целесъобразно. Съответстващото тълкуване на националното законодателство, произтичащо от прилагането на посочените критерии, би гарантирало съвместимостта с правото на Съюза.

2. Критериите, които запитващата юрисдикция следва да прилага, за да определи дали е целесъобразно да наложи задължението да се работи съвместно

97. Първата категория критерии, които могат да позволят на запитващата юрисдикция да определи дали задължението да се работи съвместно е пропорционално по отношение на законните интереси, преследвани от националното законодателство, е свързана с *обучението* и *професионалния опит* на гостуващия адвокат в Ирландия. Евентуално обучение или стажове, свързани с правото на тази държава членка, могат да дадат полезни указания за професионалната му компетентност в областта на материалното и процесуалното право, правната терминология и правилата на професионалната етика. Обстоятелство, че други юрисдикции на същата държава членка вече са го допуснали да защитава правния субект в съответното дело (или в свързани дела), също може да е полезно.

98. Втората категория релевантни критерии включва *естеството на производството* и *сложността на случая*, както и *приложимия правен отрасъл*. Така случаи, които не се отличават с особена сложност и не изискват непременно участието на местен адвокат, могат да бъдат възложени само на гостуващия адвокат. По същия начин за случаи, към които се прилага международното право или правото на Съюза, може да не се предвижда непременно участието на местен адвокат, тъй като поради естеството си тези области надхвърлят чисто националните рамки. За разлика от това случай, към който се прилага изключително ирландското право и който евентуално изисква определена степен на специализация, може да изисква сериозно участие на местен адвокат.

99. Този списък с критерии въобще не е изчерпателен, а има за цел да илюстрира обстоятелствата, които могат да обосноват по-гъвкав подход, когато трябва да се определи дали да се наложи задължението да се работи съвместно в конкретния случай. Освен това следва да се подчертае, че критериите, които следва да се приложат, са ориентировъчни, тъй като запитващата юрисдикция трябва да упражни правото си на преценка, за да установи сама обстоятелствата по случая. Що се отнася до процедурата, която трябва да се следва, считам за уместно регламентирането на условията да се повери на компетентните национални органи. Без да се засягат правомощията на запитващата юрисдикция по силата на ирландското право, струва ми се, че тя трябва да е в състояние да въведе процедура, подобна на тази, която е изготвила по пътя на съдебната практика, когато правен субект неспециалист желае да бъде представляван от лице, което не е адвокат [50].

50 Вж. точка 57 от настоящото заключение.

100. Нещо повече, предимство на предложения подход е, че надлежно отчита изразените от запитващата юрисдикция опасения, да се наложи да разреши участието на лице, което не изпълнява условията за добро правораздаване и ефективна защита на правния субект. Когато се увери сама, че гостуващият адвокат, установен в друга държава членка, действително изпълнява критериите, които свидетелстват за достатъчна компетентност, необходима за представителството на правния субект в рамките на висящ пред нея спор, запитващата юрисдикция ще бъде в състояние да гарантира, че посочените законни интереси са отчетени надлежно.

3. Отговор на четвъртия преюдициален въпрос

101. С оглед на гореизложеното стигам до извода, че дори Съдът да приеме, че в контекста на ирландската система е допустимо да се наложи установеното в член 5 от Директива 77/249 задължение, все пак изглежда, че би било непропорционално такъв подход да се приложи стриктно, без възможни изключения, когато приложимите императивни съображения от общ интерес не са застрашени от услугите, предоставяни от гостуващ адвокат, който желае да участва в дело, без да бъде придружаван. Напротив, системата трябва да може да отчита конкретните обстоятелства по делото, като взема предвид обучението и специфичния опит на съответния доставчик на услуги, както и естеството на производството, в което този доставчик желае да участва, сложността на случая и приложимия правен отрасъл.

VI. Заключение

102. С оглед на изложените съображения предлагам на Съда да отговори на поставените от Supreme Court (Върховен съд, Ирландия) преюдициални въпроси по следния начин:

„– Държава членка може да упражни възможността, предвидена в член 5 от Директива 77/249/ЕИО на Съвета от 22 март 1977 година относно улесняване на ефективното упражняване от адвокатите на свободата на предоставяне на услуги, само ако ограничението, наложено на посочената в тази директива страна, е обосновано от императивно съображение от общ интерес и ако е подходящо и пропорционално за постигането на тази цел. Въпреки че запитващата юрисдикция следва да прецени дали това е така, когато посочената в Директива 77/249 страна желае да представлява лице, което има право да се представлява само пред сезирания съд, не изглежда, че ограничението позволява съгласуваното постигане на такава цел.

– В случаите, когато по принцип е уместно да се упражни предвидената в член 5 от Директива 77/249 възможност, система като предвидената от ирландското право, която се ограничава до изискването да се посочи адвокатът, който има процесуална легитимация пред сезираната национална юрисдикция и който е приел да участва в производството, представлява пропорционална намеса в свободата на предоставяне на услуги.

– Би било обаче непропорционално такъв подход да се прилага стриктно, без възможни изключения, когато приложимите императивни съображения от общ интерес не са застрашени от предвиденото предоставяне на услуги. Напротив, система като предвидената от ирландското право трябва да може да отчита конкретните обстоятелства по делото, като взема предвид обучението и специфичния опит на съответния доставчик на услуги, както и естеството на производството, в което този доставчик желае да участва, сложността на случая и приложимия правен отрасъл“.